

Є. Ю. Кузькін, Я. В. Котляревський, О. В. Шишко

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

У критичний період функціонування суспільних фінансів протягом 2008—2010 рр. економічні й соціальні умови більшості розвинутих держав значно погіршилися. У статті розглянуто переваги та недоліки реалізації антикризових реформ суспільних фінансів таких країн у контексті фіскальної децентралізації, що вказує на можливість гнучкого застосування прогресивних форм міжбюджетних трансфертів, упорядкування бюджетних правил і процедур. Обґрунтовано потребу в застосуванні комплексного підходу до проведення фіскальної децентралізації, який полягає в узгодженій реалізації галузевих реформ, реформи адміністративно-територіального устрою. Розглянуто особливості реалізації структурних реформ фіскальних відносин між рівнями державного управління розвинутих країн Європи під час і після кризи 2008—2010 рр. Проаналізовано негативні тенденції, що спровокували істотне скорочення фіскальних надходжень як до державного, так і до місцевих бюджетів, тим самим зумовивши ризики недотримання бюджетної дисципліни. Узагальнено досвід використання процедур прийняття управлінських рішень у сфері публічних фінансів, котрі в умовах плідної роботи державних, місцевих інституцій дають змогу ефективно й оперативно реагувати на причини та наслідки кризи.

Ключові слова: міжбюджетні трансферти, фіскальна децентралізація, суспільні фінанси.

Табл. 1. Літ. 11.

Е. Ю. Кузькин, Я. В. Котляревский, А. В. Шишко

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ФИСКАЛЬНОЙ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

В критический период функционирования общественных финансов в течение 2008—2010 гг. экономические и социальные условия большинства развитых государств значительно ухудшились. В статье рассмотрены преимущества и недостатки реализации антикризисных реформ общественных финансов таких стран в контексте фискальной децентрализации, что указывает на возможность гибкого применения прогрессивных форм межбюджетных трансфертов, упорядочения бюджетных правил и процедур. Обоснована необходимость применения комплексного подхода к проведению фискальной децентрализации, который заключается в согласованной реализации отраслевых реформ, реформы административно-территориального устройства. Рассмотрены особенности реализации структурных реформ фискальных отношений между уровнями государственного управления развитых стран Европы во время и после кризиса 2008—2010 гг. Проанализированы негативные тенденции, спровоцировавшие существенное сокращение фискальных поступлений как в государственный бюджет, так и в местные бюджеты, тем самым обусловив риски несоблюдения бюджетной дисциплины. Обобщен опыт использования процедур принятия управленческих решений в сфере публичных финансов, которые в условиях плодотворной работы государственных, муниципальных учреждений позволяют эффективно и оперативно реагировать на причины и последствия кризиса.

Ключевые слова: межбюджетные трансферты, фискальная децентрализация, общественные финансы.

© Кузькін Є. Ю., Котляревський Я. В., Шишко О. В., 2015

Yevhen Kuzkin, Jaroslav Kotljarevskij, Oleksandr Shyshko

**FOREIGN EXPERIENCE OF FISCAL DECENTRALIZATION:
PROBLEMS AND THEIR SOLUTION WAYS**

In critical conditions of operation of public finance in the period of 2008-2010, for most developed countries economic and social conditions were significantly deteriorated. In the article the advantages and disadvantages of anti-crisis reform of public finances in these countries in terms of fiscal decentralization are observed. It indicates the flexibility in application of progressive forms of inter-governmental transfers, streamlining the budgetary rules and procedures. The necessity of integrated approach to the implementation of the fiscal decentralization is reasoned. This approach is agreed to implement sector reforms, reform of administrative and territorial structure. The features of realization of the fiscal relations structural reform between levels of government in developed European countries during the 2008-2010 crisis and post-crisis period are observed. The negative trends that have provoked significant reduction in fiscal revenues not only to central government but also to local budgets, and thus have led to risks of non-compliance with budgetary discipline, are investigated. The experience of the decision-making management procedures in the area of public finances are generalized, that in high efficiency of state and local institutions could lead to effective and efficient respond to the causes and consequences of a crisis.

Keywords: intergovernmental transfers, fiscal decentralization, public finance.

JEL classification: H60, H67.

Проблеми організації міжбюджетних відносин, фінансового вирівнювання розвитку регіонів і територіальних громад, зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування входять до кола наукових інтересів таких вітчизняних та зарубіжних учених, як В. Л. Андрущенко, Ш. Бланкарт, А. Є. Буряченко, С. Ваммаль, І. О. Луніна, Дж. Мартінес-Васкес, М. Олсон, В. М. Опарін, К. В. Павлюк, С. В. Слухай, Т. Тер-Мінассян [1—11]. За результатами наукових досліджень визначено теоретичні й практичні аспекти регулювання фінансових відносин між центральним урядом та органами місцевого самоврядування, висвітлено наявні проблеми, запропоновано способи їх розв'язання, внесено пропозиції щодо реформування міжбюджетних відносин в Україні. Проте зарубіжний досвід фіскальної децентралізації в умовах кризи дає змогу висвітлити не лише фіскальні, а й організаційні, правові аспекти проведення реформ публічних фінансів, що в кінцевому підсумку визначає актуальність предмету дослідження.

Мета статті полягає у вивченні зарубіжного досвіду фіскальної децентралізації, узагальненні особливостей здійснення реформ публічних фінансів у країнах Європи в кризовий і посткризовий періоди.

В унітарних країнах бюджетна система є сукупністю бюджетів усіх територіально-адміністративних одиниць та має дві ланки: державний бюджет і бюджети місцевих органів самоврядування. Ключову роль відіграє державний бюджет, за допомогою якого центральна влада акумулює основну частину національного доходу, що перерозподіляється через фінансову систему. Розподіл доходів і витрат між окремими видами бюджету закріплено законодавчо. Наприклад, бюджетна система Японії охоплює державний бюджет, бюджети 47 префектур і 3255 муніципалітетів. У Франції така система складається з центрального бюджету та бюджетів 95 департаментів і близько 37 тис. комун [11].

На особливу увагу заслуговують якісні параметри кожного інструменту міжбюджетних трансфертів, що використовуються для фінансування певних

повноважень (функцій) органів місцевого самоврядування, для визначення критеріїв їх застосування та можливостей впровадження.

Міжбюджетні трансферти надаються з метою:

— коригування вертикальних фіскальних дисбалансів (покриття фіскального розриву між потребами у видатках і плановими обсягами закріплених доходів місцевих бюджетів);

— фінансування, компенсації витрат (втрат) місцевих бюджетів, пов'язаних із реалізацією загальнодержавної політики;

— коригування горизонтальних фіскальних розривів (фінансового вирівнювання). Трансферти спрямовані на вирівнювання фінансових умов надання суспільних послуг органами місцевого самоврядування та забезпечення однакових можливостей надання базових суспільних послуг їх кінцевим споживачам;

— виправлення зовнішніх ефектів, що виникають при наданні суспільних послуг або впливають на якість цього процесу, задля компенсації органам місцевого самоврядування витрат на суспільні послуги, надання яких зумовлює позитивний чи негативний вплив на інші адміністративно-територіальні одиниці;

— координації, гармонізації витрат місцевих бюджетів, пов'язаних із реалізацією державних цільових програм, для непрямого стимулювання органів місцевого самоврядування до участі в реалізації заходів у пріоритетних галузях державної політики. Надання трансфертів має забезпечити управлінську гнучкість і фінансову автономію органів місцевого самоврядування та не повинне призводити до встановлення адміністративного контролю пріоритетів витрачання коштів місцевих бюджетів;

— забезпечення ефективності справляння місцевих податків і зборів, фінансового управління на місцевому рівні. Умови надання трансфертів місцевим бюджетам мають мінімізувати ризики знеохочення органів місцевого самоврядування під час формування доходів і здійснення видатків місцевих бюджетів. Водночас надання трансфертів може стимулювати діяльність органів місцевого самоврядування у сфері бюджетного або податкового менеджменту;

— сприяння гнучкості реалізації макроекономічної й соціальної політики центрального уряду. Належний рівень ділової активності в пріоритетних галузях економіки адміністративно-територіальних одиниць може підтримуватися через використання міжбюджетних трансфертів чи їх комбінацій [2].

В унітарних державах (Нідерландах, Італії) частка бюджетних трансфертів зазвичай набагато більша, ніж у федеративних країнах (США, Німеччині). Зазначене доводить, що в перших вищий рівень перерозподілу фінансових ресурсів між регіонами, ніж у других, а також відображає міру фінансової централізації в бюджетній системі. З огляду на вихідні позиції класифікації міжбюджетних трансфертів за їх джерелами, механізмами розподілу й ступенем свободи використання, важливо з'ясувати найзагальніші особливості їх системи [11].

Згідно з теорією, система міжбюджетних вирівнюючих трансфертів повинна забезпечувати:

- 1) економічну ефективність — стимулювання органів влади нижчого рівня якнайкраще надавати бюджетні послуги (головним чином досягається за рахунок забезпечення стабільності й прозорості методики розподілу фінансової допомоги, а також її нецільового характеру, що дає змогу територіальним органам влади приймати рішення відповідно до переваг населення);
- 2) територіальну справедливість — вирівнювання доступу населення до базового обсягу основних громадських послуг на всій території країни;
- 3) відповідальне управління суспільними фінансами — заохочення проведення раціональної та підзвітної бюджетної політики на субцентральному рівні [7].

При розробленні систем міжбюджетного вирівнювання, що відповідають зазначеним цілям, центральні й регіональні органи влади та управління, як правило, стикаються з низкою принципів питань, зокрема визначення моделі такого вирівнювання. Теорія суспільних фінансів виокремлює кілька базових моделей фінансового вирівнювання:

- вирівнювання дохідного потенціалу місцевих бюджетів;
- вирівнювання рівня надання бюджетних послуг (видаткових потреб);
- вирівнювання дохідних можливостей регіонів із урахуванням територіальної диференціації видаткових потреб [2].

У разі використання фонду фінансового вирівнювання джерелами його формування можуть бути: часткові відрахування від одного чи декількох податків, що надходять до державного бюджету, щорічні асигнування останнього, видатки місцевих громад (таблиця).

Загалом вважається, що найстабільнішими частками бюджетних трансфертів є ті, джерело яких прив'язане до доходів бюджету. Серед перелічених країн такими, з огляду на фінансові джерела, є дотації у Франції.

Таблиця. Джерела формування фонду бюджетних трансфертів окремих країн

Країна	Види бюджетних трансфертів	Джерела бюджетних трансфертів
Німеччина	Додаткові дотації, допомога на інвестиції, дотації на виконання спільних завдань, структурний фонд	2 % ПДВ, сплачується з федеральної частки залежно від місцевих видатків
Росія	Бюджетна дотація, бюджетні субсидії, федеральний трансферт, чисті взаєморозрахунки	Бюджетні асигнування — 15 %. Надходження до державного бюджету залежно від рівня місцевих видатків
Франція	Глобальна дотація на фінансування дотації на компенсацію податкових пільг, глобальна дотація на устаткування, відшкодування ПДВ, спеціальні субвенції	Щорічна індексована частка ПДВ. Бюджетні асигнування, частка податку на прибуток залежно від місцевих видатків. Бюджетні асигнування відповідно до місцевих видатків
Швеція	Незв'язані субвенції, цільові дотації	Бюджетні асигнування залежно від місцевих видатків
Польща	Загальні субвенції, цільові дотації	Частка бюджетних видатків держави. Бюджетні асигнування залежно від місцевих видатків

Джерело: Степук В. Доходи місцевих бюджетів: актуальні питання обслуговування / В. Степук // Казна України. — 2010. — № 5. — С. 26, 27.

Моделі фінансового вирівнювання відрізняються по країнах за ступенем децентралізації бюджетно-податкової системи, обсягом повноважень місцевих органів влади, вибором між економічною ефективністю й соціальною справедливістю, масштабами регіональної асиметрії, устроєм (унітарний чи федеративний). Однак спільним у міжбюджетних відносинах на основі цих моделей є те, що органи державної влади не застосовують прямих методів контролю діяльності органів місцевого самоврядування. Фінансова підтримка регіонів здійснюється за допомогою нецільових, переданих коштів, котрі орган місцевого самоврядування може використовувати на власний розсуд, та цільових фінансових ресурсів, що спрямовуються на задоволення конкретних, визначених законодавчо потреб. Бюджетні дотації (нецільові трансферти) найбільше застосовуються у Швеції й Німеччині.

Розвиненість нормативно-правової бази регулювання міжбюджетних відносин безпосередньо впливає на функціонування місцевих бюджетів. Ефективною така база є у Франції, Німеччині та Швеції. Так, у Франції основні види бюджетних трансфертів визначаються спеціальними законами, зведеними в Адміністративний кодекс місцевого самоврядування, Кодекс комун тощо. У Німеччині їх види закріплені в Основному законі (Фінансовій конституції), а механізм їх надання — у спеціальних нормативно-правових актах, зокрема законах “Про вирівнювання різної економічної сили земель”, про окремі види грошових виплат, віднесених до спеціальної компетенції.

Цікавим прикладом щодо врегулювання питань зміцнення фінансової бази місцевих бюджетів на засадах перерозподілу ресурсів є Італія, чия бюджетна система, як і в Україні, жорстко централізована. Задля підвищення економічної самостійності місцевих бюджетів у Італії прийнято низку законів так званого фіскального федералізму. Приміром, трансферти місцевим бюджетам було “заморожено”, а місцевим органам влади було запропоновано запровадити нові місцеві податки або вдосконалити старі. До економічного плану розвитку країни включено положення про подальший розподіл функцій між центральними, місцевими органами влади та органами місцевого самоврядування з метою забезпечення населення якісними послугами [4].

Огляд міжбюджетних відносин та формування дохідної бази місцевих бюджетів у зарубіжних країнах охоплює характеристику адміністративно-територіального устрою держави, податкової системи та взаємодії центральних і місцевих органів влади, порядку надання бюджетних трансфертів. Структура доходів свідчить про постійну тенденцію збільшення коштів самоврядування, які перерозподіляються через державний бюджет. При формуванні місцевих бюджетів не забезпечується співвідношення податкових надходжень і дотацій.

Унаслідок глобальної фінансової кризи в більшості країн постала потреба в проведенні або принаймні плануванні структурних реформ фіскальних відносин між рівнями державного управління з метою пошуку нових інструментів забезпечення ефективності системи суспільних фінансів. Ці реформи

стосуються різних аспектів фіскальних відносин між рівнями державного управління, зокрема системи фінансового забезпечення субцентральних й базового його рівнів [4]. До них належать:

Реформи системи фінансового вирівнювання. Потреба в подібних реформах виникає у зв'язку з неоднозначним впливом кризи на регіональну економічну продуктивність, змінами напряму, формату фінансових потоків між регіонами й територіальними громадами, а отже, їх соціально-економічного потенціалу, а також фіскальними стресами. У 2009 р. реформу системи фінансового вирівнювання проведено в Естонії. У 2011 р. таку систему вдосконалено у Франції, зокрема створено новий фонд вирівнювання, міжтериторіальний і комунальний фонди, а також у 2012 р. забезпечено фінансову підтримку фонду столиці. У Бельгії інституційна угода про реформу публічних фінансів на принципах фіскального федералізму була схвалена в грудні 2011 р. (Шоста реформа держави), якою передбачено значну децентралізацію фіскальних повноважень і відповідальності, що будуть визначені в очікуваному Спеціальному законі про фінанси. Реформа покликана усунути негативні наслідки фіскальної консолідації та зменшити податковий тягар, зокрема, з метою фінансування витрат, пов'язаних зі старінням населення, котрі раніше здійснювалися з федерального бюджету, а також забезпечити стійкість бюджетів органів державної влади всіх рівнів. У Чехії на початку 2013 р. внесено зміни до закону “Про розподіл фіскальних джерел між бюджетами” з метою поліпшення фінансового стану муніципалітетів із найнижчим рівнем доходів на одного жителя, а також введення нового критерію у формулі розподілу трансфертів (у частині кількості учнів).

Реформи системи міжбюджетних трансфертів. У Чехії, крім реформування податкової системи, що мало на меті забезпечення ефективного вирівнювання фіскальних дисбалансів, було збільшено обсяг фінансування повноважень, делегованих органам місцевого самоврядування, для того щоб зменшити фінансовий диспаритет між величиною витрат на реалізацію делегованих цим органам повноважень та розміром трансфертів, які надаються центральним урядом для цих потреб. Уряд Фінляндії у 2012 р. оголосив про намір реформувати систему міжбюджетних трансфертів, але відповідної програми розроблено не було. У Великобританії проведено скорочення бюджетних видатків, порівнянне з радикальною програмою реформ, у результаті чого місцева влада отримала безпрецедентні повноваження, можливість гнучко їх реалізувати та більший контроль над бюджетними ресурсами. Використання цільових трансфертів було обмежено, крім трансфертів у сфері базової середньої освіти та охорони здоров'я. Бюджетні процедури також було спрощено й оптимізовано шляхом запровадження умовних трансфертів загального призначення на основі формули.

Реформи системи місцевих податків і зборів. У Франції на початку посткризового періоду (2009 р.) проведено реформу системи фінансового забезпечення базового й проміжного рівнів державного управління. Уряд Ірландії

у 2012 р. розглядав можливість уведення місцевого податку на нерухоме майно насамперед із метою посилення фінансової автономії органів місцевого самоврядування. Оскільки ефективне впровадження цього податку потребує тривалого періоду, було прийнято рішення про тимчасове введення збору з домогосподарств із фіксованою ставкою. Уряд Словаччини планує зміни у складі розщеплених податків. У 2012 р. лише частка податку на доходи фізичних осіб була закріплена за місцевими бюджетами. Доволі сильний проциклічний характер цього податку зумовив істотні коливання доходів місцевих бюджетів у попередніх періодах. Для підвищення передбачуваності доходів органів місцевого самоврядування ще три загальнодержавних податки (податок на прибуток підприємств, ПДВ і акцизи) підлягатимуть розщепленню. У Бельгії реформа публічних фінансів повинна забезпечити надання громадам додаткових компетенцій та фіскальних повноважень.

Реформа фінансового забезпечення. У 2009 р. у Італії проведено перший етап реформи фіскальних відносин між рівнями державного управління. Концептуально очікується надання широкої податкової автономії в поєднанні з більш жорсткими заходами фінансового вирівнювання.

Реформи бюджетних правил і процедур. У 2009 р. до Конституції Німеччини введено інструмент боргового стримування (так зване боргове гальмо) з метою забезпечення менш ризикових умов формування бюджетів земель та громад. Зокрема, з 2020 р. передбачено подолання структурного дефіциту для всіх місцевих бюджетів, а також незначний його обсяг (0,35 % ВВП) для федерального бюджету. Крім того, створено новий інститут — Раду стабілізації — для моніторингу бюджетів усіх рівнів на щорічній основі з використанням загальних критеріїв, контролю державних запозичень та координації середньострокового фінансового планування за рівнями влади. В Іспанії у 2011 р. прийнято поправку до Конституції з метою підтримки фіскальних цілей консолідації для всіх державних адміністрацій відповідно до вимог Євросоюзу, згідно з якою ні центральний, ні місцеві бюджети не можуть затверджуватися з дефіцитом, що перевищуватиме встановлене ЄС максимальне значення, місцеві органи влади зобов'язані збалансувати свої бюджети, а максимальний структурний дефіцит повинен бути встановлений відповідно до закону в процентному відношенні до ВВП. Утім, ці законодавчі обмеження набирають чинності лише з 2020 р.

Парламент Ісландії у вересні 2011 р. прийняв новий закон про місцеве самоврядування, який включає два основних фіскальних правила для місцевих фінансів: перше зобов'язує органи місцевого самоврядування збалансувати поточні доходи й видатки протягом трьох років, друге визначає, що розмір загального боргу й зобов'язань таких органів не може перевищувати 150 % обсягу поточних доходів відповідного місцевого бюджету. Місцеві органи влади, розмір боргу та зобов'язань котрих перевищує закріплений показник, повинні забезпечити його зниження протягом 10 років. У разі якщо розрахований показник перевищує 250 %, вони можуть здійснювати виключно рефінансування своєї заборгованості.

Організаційні реформи, зокрема перерозподіл повноважень і функцій. В Угорщині розпочалася підготовка нового законодавчого акта з питань місцевого самоврядування, що має на меті розподіл повноважень і компетенцій між центральним урядом та органами місцевого самоврядування (зокрема, в частині системи міжбюджетних трансфертів, обмежень на здійснення запозичень органами місцевого самоврядування — боргових стель, запозичень для реалізації місцевих інвестиційних програм розвитку територій). У Греції ще у 2011 р. проведено реформу фіскальних відносин між рівнями державного управління, котрою передбачено передання органам місцевого самоврядування додаткових повноважень.

Об'єднання муніципальних утворень та реформи територіальної організації влади реалізовані в низці країн — Фінляндії, Франції, Греції, Ірландії й Великобританії. Наприклад, Греція у 2010 р. скоротила кількість органів місцевого самоврядування — з 1038 до 325. Очікується, що розширення територіальних громад збільшить адміністративний потенціал і водночас зменшить витрати на державне управління. В Ірландії численні об'єднання територіальних громад здійснюються з 2014 р. Розподіл повноважень на надання послуг та виконання адміністративних функцій розглядається як спосіб підвищення ефективності субцентрального сектору державного управління. Франція у 2010 р. ініціювала реформу своєї територіальної організації.

Отже, посилення фінансової самостійності місцевих бюджетів може бути досягнуте насамперед шляхом зміцнення їхньої дохідної бази та стимулювання органів місцевого самоврядування до нарощування доходів. Із цією метою треба переглянути чинні ставки й нормативи, передусім місцевих податків і зборів, єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва, вартість патенту на здійснення торговельної діяльності.

Задля ефективного й економного витрачання фінансових ресурсів, збереження виробничого потенціалу, поглиблення взаємодії із середнім і малим бізнесом, сприяння збереженню і створенню робочих місць та пошуку шляхів наповнення місцевих бюджетів необхідно вжити додаткових заходів із боку як державної, так і місцевої влади. Обов'язковою умовою успішності таких заходів на місцях є тісна співпраця органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Місцева влада повинна глибоко усвідомити свою відповідальність за виконання бюджетів, докласти для цього всіх зусиль, можливо, навіть вдатися до непопулярних рішень.

На загальнодержавному рівні дієвими можуть бути й такі заходи:

— запровадження системи контролю та моніторингу ефективності й результативності бюджетних видатків, жорсткої економії бюджетних витрат, насамперед на утримання органів виконавчої влади й місцевого самоврядування;

— визначення як пріоритетних завдань із оптимізації мережі бюджетних установ упровадження енергозберігаючих технологій, скорочення наявної та недопущення виникнення нової податкової заборгованості, встановлення

мораторію на використання коштів місцевих бюджетів для започаткування робіт із капітального ремонту та реконструкції об'єктів соціально-культурної сфери, крім аварійних;

— забезпечення ефективного управління комунальним майном і нерухомістю, вирішення земельних питань. Доцільно негайно вжити заходів щодо стабілізації фінансового, економічного стану підприємств житлово-комунального господарства та посилення відповідальності за якість послуг, що ними надаються. І передусім забезпечити проведення економічно обґрунтованої тарифної політики у сфері надання таких послуг, запровадити програми з енергозбереження як для суб'єктів господарювання, так і для населення;

— сприяння поживленню малого бізнесу шляхом пошуку нових реальних форм розвитку підприємництва, створенню й функціонуванню мережі інформаційно-аналітичних центрів малого підприємництва; усунення адміністративних, організаційних бар'єрів, котрі обмежують можливості утворення малих підприємств;

— проведення роботи з керівниками підприємств різних форм власності щодо легалізації праці на їхніх підприємствах та її належної оплати;

— розроблення короткострокових регіональних програм інноваційно-інвестиційної діяльності з визначенням найважливіших для території напрямів інвестування та запровадження системи місцевих пільг для інвесторів, які фінансуватимуть пріоритетні проекти.

Також вартим уваги є досвід розвинутих країн. Найкращий приклад у розподілі податкових надходжень серед бюджетів різних рівнів подає Німеччина, де нормативи податкових надходжень розподіляються не від центрального бюджету до місцевих, а навпаки. Щодо окремих видів податків, таких як податок на доходи фізичних осіб, цей досвід цілком прийнятний і корисний для України. З-поміж унітарних держав прикладом для України може бути Італія, котра збільшила самостійність місцевих органів влади, що сприяло активізації їхньої діяльності в напрямі пошуку нових джерел надходжень до бюджету.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Л. Міжбюджетні відносини в Україні та міжнародний досвід / В. Л. Андрущенко // Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії. — 2013. — № 2. — С. 5—10.

2. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії. Вступ до фінансової науки / Ш. Бланкарт ; за ред. В. М. Федосова ; пер. з нім. — К. : Либідь, 2000. — 654 с.

3. Буряченко А. Є. Функціональна децентралізація та вдосконалення системи бюджетних відносин / А. Є. Буряченко // Фінанси України. — 2014. — № 2. — С. 19—29.

4. Vammalle C. Sub-national Finances and Fiscal Consolidation: Walking on Thin Ice / C. Vammalle, C. Hulbert // OECD Regional Development Working Papers. — 2013. — Febr. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1787/5k49m8cqcfc3-en>.

5. Луніна І. О. Формування місцевих бюджетів на основі принципу еквівалентності: шлях до ефективної бюджетної системи України / І. О. Луніна // Фінанси України. — 2010. — № 9. — С. 3—12.

6. Martinez-Vazquez J. Latvia's Equalization Fund. International Studies Program, Andrew Young School of Policy Studies / J. Martinez-Vazquez. — Georgia State University, 2000.

7. Olson M., Jr. The Principle of 'Fiscal Equivalence': The Division of Responsibilities among Different Levels of Government / M. Olson, Jr. // *The American Economic Review*. — 1969. — No 59 (2). — P. 479—487 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.jstor.org/stable/1823700>.

8. Опарін В. М. Домінанти та пріоритети фінансового вирівнювання в Україні / В. М. Опарін // *Фінанси України*. — 2015. — № 6. — С. 29—43.

9. Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України : монографія / К. В. Павлюк ; Н.-д. фін. ін-т. — К., 2006. — 584 с.

10. Слухай С. Міжбюджетні трансфери у постсоціалістичних країнах: від теорії до реалії / С. Слухай. — К. : АртЕк, 2002. — 280 с.

11. Ter-Minassian T. Fiscal Rules for Subnational Governments: Can They Promote Fiscal Discipline? / T. Ter-Minassian // *OECD Journal on Budgeting*. — 2007. — Vol. 6, No 3 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.oecd.org/gov/budgeting/43469443.pdf>.

References

1. Andrushhenko, V. L. (2013). Mizhbyudzhetni vidnosyny v Ukraini ta mizhnarodnyj dosvid [Intergovernmental relations in Ukraine and international experience]. *Zbirnyk naukovykh prac' Iripins'koyi finansovo-yurydychnoyi akademiyi* [Proceedings of Irpin financial-legal academy], 2, 5-10 [in Ukrainian].

2. Blankart, Ch. B. (2000). *Derzhavni finansy v umovakh demokratiyi. Vstup do finansovoyi nauky* [Public finances in a democracy. Introduction to Financial science]. Kyiv: Lybid' [in Ukrainian].

3. Buryachenko, A. Ye. (2014). Funkcional'na decentralizaciya ta vdoskonalennya systemy byudzhetykh vidnosyn [Functional decentralization and improvement of budgetary relations]. *Finansy Ukrainy* [Finance of Ukraine], 2, 19-29 [in Ukrainian].

4. Vammalle, C., & Hulbert, C. (2013). Sub-national Finances and Fiscal Consolidation: Walking on Thin Ice. *OECD Regional Development Working Papers*, 02. doi: 10.1787/20737009.

5. Lunina, I. O. (2010). Formuvannya miscevykh byudzhetyv na osnovi pryncypu ekvivalentnosti: shlyakh do efektyvnoyi byudzhetnoyi systemy Ukrainy [Formation of local budgets on the equivalence principle: the way to efficient budgetary system in Ukraine]. *Finansy Ukrainy* [Finance of Ukraine], 9, 3-12 [in Ukrainian].

6. Martinez-Vazquez, J. (2000). *Latvia's Equalization Fund. International Studies Program, Andrew Young School of Policy Studies*. Georgia State University.

7. Olson, M., Jr. (1969). The principle of 'Fiscal Equivalence': the division of responsibilities among different levels of government. *The American Economic Review*, 59 (2), 479—487. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/1823700>.

8. Oparin, V. M. (2015). Dominanty ta priorytety finansovoho vyrivnyuvannya v Ukraini [Dominants and priorities of financial equalization in Ukraine]. *Finansy Ukrainy* [Finance of Ukraine], 6, 29-43 [in Ukrainian].

9. Pavlyuk, K. V. (2006). *Byudzhets i byudzhetnyj proces v umovakh tranzitivnoyi ekonomiky Ukrainy* [The budget and the budget process in the conditions of transitive economy of Ukraine]. Kyiv: NDFI [in Ukrainian].

10. Slukhaj, S. (2002). *Mizhbyudzhetni transferty u postsocialistychnykh krayinakh: vid teorii do realij* [Intergovernmental transfers in the post-socialist countries: from theory to reality]. Kyiv: ArtEк [in Ukrainian].

11. Ter-Minassian, T. (2007). Fiscal Rules for Subnational Governments: Can They Promote Fiscal Discipline? *OECD Journal on Budgeting*, 6 (3). Retrieved from <http://www.oecd.org/gov/budgeting/43469443.pdf>.